

MATABOSE NI VEIKA VAKA ITAUKEI

TUKUTUKU VULA TOLU – TURAGA NI KORO

Me Nanumi: Mo vakarautaka na i **Tukutuku Vakavula** tolu ogo kei nai **Tukutuku ni Bose Vakoro**, ka mo vakaraitaka taumada vua na i Liuliu ni Matabose Vakoro, ni bera ni vakau vua na Roko-Veivuke ka veiqaravi ena nomu tikina. Ia, me yaco ki na nona vale ni volavola na Roko Tui ni nomu yasana, ni bera na i ka 10 ni siga ni vula ka tarava, ni oti e dua na vula tolu.

Vula Tolu ko		Kina:		Yabaki	
Nomu koro:		Tikina:		Yasana:	

ULUTAGA 1: VEILIUTAKI VINAKA

1.0 TUKUTUKU ME BALETI TURAGA NI KORO

Yacamu:	Yabaki ni bula	
Vula kei na yabaki ko a digitaki kina mo Turaga ni Koro		

1.1 TUKUTUKU ME BALETA NA VEISIKO NI VALEVOLAVOLA NI YASANA

Vakailesilesi E Veisiko	Tiki ni Siga	Naki Ni Veisiko

1.2 TUKUTUKU ME BALETA NA VEISIKO NI VEITABANA NI MATANITU KEI NA TAUDAKU NI MATANITU

Vakailesilesi E Veisiko	Tiki ni Siga	Naki Ni Veisiko

2.0 NA I TUKUTUKU NI BOSE VAKORO

(i)	Bose vakavica na Koro ena vula tolu sa oti	
(ii)	Na cava soti na veilewa bibi e tau kina?	Sa Vakayacori (IO/SEGA)
		Kevaka e sega ni vakayacori, na cava na vuna?

2.1 NA KOMITI CAVA SOTI E RA TIKO ENA KORO ENA GAUNA OQO

	Komiti	Toqa		Lewe Ni Komiti (<i>wiliwili</i>)		Era Bose vakavica ena vula 3 sa oti?
		Io	Sega	Tagane	Yalewa	
1	Veivakatorocaketaki					
2	Tiko Bulabula					
3	Wai					
4	Yau Bula/Leqa Tubu Koso					
5	Vuli					
6	Tabagone					
7	Marama					
8	Lawa					

3.0 BASUKI NI LAWAN MATANITU

Na Lawa e Basuki	Wiliwili	Ripotetaki kina tabana ni lawa		Sega ni Ripotetaki/ Cava na vuna?
		Io	Sega	
Kucu				
Butako ena vakarau kaukauwa				
Basu vale ni tiko na kena i taukei				
Laba				
Veivakamavoataki				
Mateni kei na vakasausa				
Volitaki ni wai ni veivakamatenitaki				
Veivakalolomataki vei ira na Marama/Gone				
Vakayagataki ni Wainimate Ni veivakamatenitaki (Marijuana)				
Na i yaya, yaragi, wainimate (chemicals) se misini dau caka kina, saqa kina se buli kina na waigaga ni veivakamatenitaki				
Vakayagataki ni Waigaga Ni veivakamatenitaki (Methamphetamines, Crystal Ice, Cannabis (Marijuana), Cocaine)				
- Vakaumai/Vakauyani/Vakauta ki vavalagi na waigaga ni veivakamatenitaki (<i>yacht, vessel, boat or sea craft, plane or aircraft</i>) - Teivaki/ Vakasaqari kei na bulia na Waigaga ni veivakamatenitaki - Maroroi/ Taukena kei na Vunitaki ni waigaga ni veivakamatenitaki				

4.0 VAKACOKOTAKI NI GONE SUKA MAI NA TABANA NI VEIVAKADODONUTAKI:

Yaca ni gone suka mai ena Vale ni Veivakadodonutaki	Na Veivakacokotaki sa Vakayacori Oti vua mai Vale ni Veivakadodonutaki	Na cava e sa qarava tiko ena gauna oqo

4.1 Na tuvatuva cava sa tiko me baleti ira na suka mai na Vale ni Veivakadodonutaki?

5.0 NA VULI NI VEITUBERI / VEIVAKARARAMATAKI

5.1 Na Veivuli Tale Eso Sa Qaravi Rawa (*Matanitu/ Taudaku ni Matanitu*):

Na vuli sa qaravi rawa	Soqosoqo/tabana e qarava	Tiki ni siga	Na cava nai naki ni vuli	Wiliwili ni lewe ni vuli	Na cava na votuka ni vuli

ULUTAGA 2: TIKO VINAKA NI ITAUKEI.

6.0 NA LEWE NI KORO

6.1 Ko ira na tiko e loma ni koro (*Wiliwili*)

Wasewase	Yabaki ni Bula							
Yabaki	0-10 yabaki	11-20 yabaki	21-30 yabaki	31-40 yabaki	41-50 yabaki	51-60 yabaki	61 se sivia	Kena levu
Yalewa								
Tagane								
Kena levu								
Nai wiliwili ni matavuvale era tiko ena loma ni koro:								

7.0 NA VEIVAKA VALETAKI ENA KORO

	Simede	Kau	Kava	Vakaviti	Kena levu
Wiliwili ni Vale					
Wiliwili ni Vale ni Kuro					
Wiliwili ni Vale ni Sili					
Wiliwili ni Vale Lailai					

8.0 NA WAI NI GUNU KEI NA TIKO SAVASAVA.

Vurevure Ni Wai	Toqa (✓)	Na Komiti ni Wai ni Koro	Toqa (✓)
Uciwai		1. E tiko beka e dua na Komiti ni Wai ni Koro?	
Waivure		2. E ratou dau sota vakawasoma?	
Wai ni uca		3. E ratou dau vakasavasavataka nai vakaso ni wai kei na taqe ni wai?	
Toevu		4. E tiko beka e dua nai vola (<i>Log Book</i>) me volai kina nai tukutuku ni veika e ratou sa qarava oti na Komiti?	
Taqe ni Wai		5. E ratou dau vakavinakataka na leqa ni tolo ni paipo ena gauna e yaco kina?	
WAF		6. E ratou kila vakavinaka na Komiti na nodratou i tavi ena loma ni Koro?	

8.1 Ni dau leqa na wai, na tabana cava e dau mai qarava?

8.2 Na yacadra na lewe ni komiti ni wai ena loma ni koro?

1		7	
2		8	
3		9	
4		10	
5		11	
6		12	

8.3 Na cava so na bolebole se dredre e sotavi ena loma ni Koro ena kena maroroi na wai kei na tiko savasava?

8.4 NA MAROROI NI BENU

	Io	Sega
E tiko na I sovasova ni benu ni koro?		
Benuci na I bili ni koro?		
E tiko na I sovasova ni benu ni vale yadua?		
Lori ni benu?		

9.0 NA VALE LAILAI KEI NA VAKADRODROI NI WAI E LOMA NI KORO

9.1 MATAQALI VALELAILAI KEI NA DRODRO NI WAI ENA LOMA NI KORO.

Vale Lilai	Wiliwili
Sovawai	
Keli	
Dre (<i>Sewer Line</i>)	
Dre (<i>Septic Tank</i>) Simede	
Dre (<i>Septic Tank</i>) Dramu	
Compost	

Sega Na Valelailai	
--------------------	--

9.2. Ni dau leqa na vakadrodroi tani ni wai ni Vale Lailai se vuabale, na Tabana cava e dau mai qarava?

10.0 NA VEIVAKALIVALIVATAKI

Na vale era:	VUREVURE NI KAUKAUWA	WILIWILI (Vale)
	Vakalivaliva mai na FEA	
	Vakalivaliva mai na idini ni koro	
	Vakalivaliva mai na Kaukauwa ni cagi (Windmill)	
	Vakalivaliva mai na idini vakaitaukei	
	Vakacina Karasini / Tabucagi	
	Vakacina Benisini	
	Vakayagataka na Kaukauwa ni Mata ni Siga (Solar Energy)	
	Vakayagataka na Kaukauwa ni Mata ni Wai (Hydro)	

11.0 NA MATE VEITAUVI: (Mo cakacaka vata kei Nasi ni Koro ena kena saumi na taro era)

11.1 Na mate veitauvi e loma ni koro ka dautauvi ira na:

(Mo biuta mai nai Wiliwili)

Veimataqali Mate	Gone lalai (0 - 14 yrs.)	Tabagone (15 - 35yrs.)	Uabula (36 - 60yrs.)	Qase (60 + yrs.)
Mate ni Uto				
Tubu ni Dra				
Mate ni Suka				
Mate Taka (Cold/Flu)				
Mate ni Kana Vakaca				
Kenisa (Cancer)				
Mate ni Kuli (Dani, Kara, Milamila, Bo, Soso)				
Mate ni Kuli (Karokaro, Misila, Susunu [Chickenpox])				
Leqa ni Mata				
Dengue Fever				
Leptospirosis (Mi ni Manu)				
Cegu Oca (Asthma)				
Mate ni Gacagaca (TB)				

11.2 Malumalumu Ni Tuvaki Ni Yago

	Gone lalai (0 - 14 yrs.)	Tabagone (15 - 35yrs.)	Uabula (36 - 60yrs.)	Qase (60 + yrs.)
Malumalumu Ni Vakasama				
Tuvaki Vakaca Ni Veitikini Yago				
Mate Ni Vakasama				
Malumalumu Ni Rai (Matamu)				

Malumalumu Ni Rogo (Daligamu)				
-------------------------------	--	--	--	--

11.3 NA KAKANA DRAUDRAU

	Bele	Rourou	Tubua	Ota	Kaveti	Letisi	Bini Balavu	So tale
Wiliwili ni Teitei								

11.4 NA KAKANA DINA

	Tavioka	Dalo	Uvi	Tivoli	Kumala	Uto	So tale
Wiliwili ni Teitei							

12.0 NA VEIQARAVI NI TUVATUVA NI VEIVAKATOROCAKETAKI RARABA NI KORO (IVDP)

12.1 Sa bau tosoi na cakacakataki ni so nai Tuvatuva ni Veivakatorocaketaki Raraba(IVDP) ni koro ena loma ni vula tolu qo? **(IO/SEGA)**

Tuvatuva Cava	Nai Ka Vica Ni Tuvatuva	Vatavata *(1, 2, 3, 4, 5)	Veika sa qaravi rawa	Sa vakarautaki na kenai vola kerekere	Tabana e vakailavotaka	Sa ciqomi na kenai yaya (materials)

*(1.Veiliutaki Vinaka, 2. Tiko Vinaka, 3. Rawa Ka Vakaiyau, 4. Maroroi Ni Yau Bula, 5.Veiliutaki Vinaka Ni Vanua)

12.2 Kevaka eso nai Tuvatuva era sa sega ni qaravi rawa, mo vakamacalataka na vuna?

Tuvatuva Cava	Nai Ka Vica Ni Tuvatuva	Vatavata *(1, 2, 3, 4, 5)	Na vu ni leqa/dredre	Na kenai wali

*(1.Veiliutaki Vinaka, 2. Tiko Vinaka, 3. Rawa Ka Vakaiyau, 4. Maroroi Ni Yau Bula, 5.Veiliutaki Vinaka Ni Vanua)

ULUTAGA 3: NA BULA TOROCAKE NI ITAUKEI

13.0 BISINISI (wiliwili kei nai vakamacala)

13.1 Na vuli ni cicivaki bisinisi/vakatubui lavo ena vula tolu sa oti

Yaca Ni Vuli	Tabana E Qarava	Wiliwili Ni Lewe Ni Vuli

13.2 Na bisinisi vakaitaukei cava sa tiko rawa ena koro

Yaca Ni Bisinisi	Taukei ni bisinisi	Sa vakalaiseni		Bisinisi cava e cicivaki	Na dede ni gauna sa cici tiko mai kina na bisinisi
		io	sega		

13.3 Na maroroi ni yau/ lavo ni koro (*investment, savings, assets*)

Taro	Io (Toqa)	Sega (Toqa)	Vakamacala (<i>na i yau tudei vakacava kei na vanua e maroroi tu kina na lavo ni koro</i>)
E tiko beka e so nai Yau Tudei ni Koro? (<i>Lori, Waqa, Vale, Qele, Idini Livaliva, So Tale</i>)			
E vakatubui lavo tiko na koro? (<i>Investment</i>)			
E maroroi lavo tu na koro? (<i>Baqe/Stock Exchange</i>)			

ULUTAGA 4: TAQOMAKI NI IYaubula KEI NA LEQA TUBUKOSO

14.0 YAU BULA

Nai tuvatuva cava e qaravi tiko ena koro me baleta na maroroi ni yau bula? _____

Nai tuvatuva cava tale eso e tiko me baleta na maroroi ni yau bula (*Yaubula Management Plan*)? _____

15.0 LEQA TUBUKOSO

- a. Nai tuvatuva cava sa qaravi tiko me baleta na tu vakarau ena gauna ni leqa tubu koso?

- b. Nai tuvatuva cava tale eso e tiko me na qaravi me baleta na tu vakarau ki na leqa tubu koso?

c. E tiko nai drodro (*evacuation centre*) ena gauna ni leqa tubu koso? (*io/sega*) _____

Ke tiko; e vale vakacava? (*Toqa*) **Simede** **Kau** **Kava** **Vakaviti**

d. Ena rawa ni vakaruruga e lewe vica na lewe ni vanua? (*Wiliwili*)

e. E tiko na nodra Vale ni Vakacegu na Turaga kei na Marama? (*io/sega*) _____

15.1 Revurevu Ni Draki Veisau

	Io	Sega
E vakilai tiko na revurevu ni draki veisau ena koro?		

15.2 Ke (*io*) vakamacalataka na kena revurevu?

16.0 NA KENA I WALI

Kena i wali / Tuvatuva sa tiko rawa	Io	Sega
E qaravi beka eso nai tuvatuva me walia na revurevu ni draki veisau ena vula tolu sa oti?		

16.1 Ke (*io*) vakamacalataka se i tuvatuva cava?

ULUTAGA 5: NA VAQAQACOTAKI NI VANUA KEI NA KENA VEILIUTAKI

17.0 NA VULI NI VEITUBERI NI MATABOSE NI VEIKAVAKAITAUKEI

Ulutaga ni vuli sa qaravi rawa	Na vakaillesi e qarava	Tiki ni Siga	Nai naki ni vuli	Wiliwili ni lewe ni vuli	Na cava na votuka ni vuli

17.1 Dabe vakavica na Bose ni Vanua (*Yavusa/Mataqali*) ena vula 3 sa oti?

17.2 NAI TUTU VAKAVANUA E VAKADEITAKI ENA VULA 3 SA OTI?

Tutu vakavanua e vakadeitaki ena tolu na vula sa oti	Wiliwili ni Yavusa/Mataqali e tiko ena koro	TNY/TNM sa vakadeitaki oti	TNY/TNM se bera ni vakadeitaki	Sa cakacakataki (bosei, vakaivolataki, vakaturi) tiko na nodra vakadeitaki (io/sega)
Turaga ni Yavusa				
Turaga ni Mataqali				

18.0 NA MAROROI NI TOVO/VAKARAU VAKAVANUA

18.1 Na maroroi ni kila-ka vakaitaukei ena loma ni koro:

Na kila-ka cava?	Tuvatuva cava sa qaravi tiko/qaravi oti me maroroi kina?

19.0 NA I TUKUTUKU NEI ROKO VEIVUKE

19.1 Tukutuku lekaleka nei Roko Veivuke me baleta na ripote oqo:

SAINI EKE:

TUTU	YACA	SAINI/ SITABA	TIKI NI SIGA
Liuliu ni Bose Vakoro (Turaga ni Yavusa)			
Turaga ni Koro			
Nasi ni Koro			
Roko Veivuke			
Roko Tui			

Village IVDP Implementation Schedule

Project	Responsibility	Organization	Timeline		Progress (Tick Boxes)			
			START	END	Consultation/ Approval (25% Each)	Commencement of Project (25% Each)	50% of Priority Area Achieved (25% Each)	Project Completion (25% Each)